מן הסתם שחררו וְיָצָא לְחֵירוּת, שהרי הוא אסור בבת חורין. אָמַר
לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לרב זירא חִידּוּשׁ כָּל כָּךְ גדול יֵשׁ בְּדָבָר בשם רבי,
וְאילו אֲנִי שׁוֹנֶה בברייתא, האדון הַכּוֹתֵב בִּשְׁטַר אֵירוּסִין הרי את
מקודשת לי, ונתן אותו לְשִׁפְחָתוֹ וקידשה לעצמו ואחר כך נשאה,
רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר מְקוּדֶּשֶׁת, שבודאי שחררה קודם לכן, שהרי אסור
לשאת שפחה. וַחֲכָמִים ורבי ביניהם אוֹמְרִים אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, ומזה
שקידשה לעצמו אין הוכחה ששחרר אותה.
מתרצת הגמרא, שאין כוונת רבי שרבו של העבד היה נוכח בשעה
שהעבד נשא בת חורין, אלא בְּדְאָמַר – כמו שפירש רַבָּה בַּר רַב
שְׁיָלָא בעבד שהניח תפילין בפני רבו, שהכוונה בְּשֶׁרַבּוֹ הֵנִיחַ לוֹ
תְּפִילִּין, הָכָא נַמִּי – גם כאן כוונת רבי היא בְּשֶׁרַבּוֹ הִשִּׂיאוֹ אִשָּׁה בת
חורין, שמזה יש הוכחה ששחררו מקודם.
מקשה הגמרא, וְמִי אֵיכָּא מִידִי, האם יתכן דְּלְעַבְדֵּיהּ לֹא מַעֲבַד לֵיהּ
אִיסּוּרָא – שלהכשיל את עבדו באיסור אין רבו נחשד, וברור לנו
ששחררו, וְאֵיהוּ עָבַד אִיסּוּרָא – ואילו בשהוא נושא את שפחתו
אתה חושדו שעובר איסור ואין מכך ראיה על שחרורה.
חוזרת בה הגמרא, אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אמת שגם האדון אינו
חשוד שיעבור על איסור ובודאי שחררה קודם לכן, וְהָכָא בְּמַאי
עָסְקִינַן – והתנאים נחלקו במקרה דְּאָמַר לָהּ בשעה שנתן לה את
שטר האירוסין, צְאִי בּוֹ – בשטר הזה לחירות, וְגם הִתְקַדְּשִׁי לִי בּוֹ,
שברור שהוא לא שחררה קודם לכן. רַבִּי מֵאִיר סָבַר יֵשׁ בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה
שכתובה בשטר אירוסין הרי את מקודשת לי גם לְשׁוֹן שִׁחְרוּר,
והכוונה, שתהיה ראויה להתקדש לו ותצא לחירות, וגם תתקדש
לו. וְרַבָּנָן סָבְרֵי אֵין בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה הרי את מקודשת לי, לְשׁוֹן שִׁחְרוּר,
ולכן אינה מקודשת.
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, עֶבֶד שֶׁהֵנִיחַ תְּפִילִּין בִּפְנֵי רַבּוֹ ולא מיחה בו
רבו, מן הסתם כבר שחררו וְיָצָא לְחֵירוּת, מפני שאין דרכם של
עבדים להניח תפילין.
מקשה הגמרא מַיתִיבֵי עבד שֶׁלָּוָה הֵימֶנּוּ רַבּוֹ כסף, אוֹ שֶׁעָשָׂאוֹ רַבּוֹ
אַפּוֹטְרוֹפּוֹס על נכסיו, אוֹ שֶׁהֵנִיחַ תְּפִילִּין בִּפְנֵי רַבּוֹ אוֹ שֶׁקָּרָא בתורה
שְׁלשָׁה פְּסוּקִים בציבור בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בִּפְנֵי רַבּוֹ, ורבו לא מיחה
בידו, הֲרֵי זֶה לֹא יָצָא לְחֵירוּת, ואין בכל אלו ראיה ששחררו, וקשה
על רבי יהושע בן לוי.
מתרצת הגמרא, אָמַר רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא, רבי יהושע בן לוי דיבר
כְּשֶׁרַבּוֹ הֵנִיחַ לוֹ תְּפִילִּין, וזה נחשב לראיה ששחררו.
כִּי אָתָא – כאשר בא רַב דִּימִי לבבל אָמַר בשם רַבִּי יוֹחָנָן, מִי שֶׁאָמַר
בְּשָׁעַת מִיתָתוֹ, פִּלּוֹנִית שִׁפְחָתִי אַל יִשְׁתַּעְבְּדוּ בָהּ לְאַחַר מוֹתִי, פקע
שיעבודה וּכוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁים וְכוֹתְבִין לָהּ גֵּט שִׁחְרוּר.
אָמְרוּ לְפָנָיו – לפני רבי יוחנן רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי, רַבִּי מדוע כופים
היורשים לשחררה, אִי אַתָּה מוֹדֶה שֶׁתַּלְתָּ לאחר אמירה זו
הם עֲבָדִים, שהרי 'אל ישתעבדו בה' אינו אלא פטור מעבודה ולא
לשון הפקר, ולמה יפסידו היורשים את הולדות.
כִּי אָתָא – כאשר בא רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה לבבל אמר שלא כך
אמר רבי יוחנן כמו שאמר רב דימי בשמו, אלא כך אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
מִי שֶׁאָמַר בְּשָׁעַת מִיתָתוֹ, פִּלּוֹנִית שִׁפְחָתִי קוֹרַת רוּחַ – נחת עָשְׂתָה לִי
בחיי, וכתגמול יֵעָשֶׂה לָהּ קוֹרַת רוּחַ אחרי מותי, כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין
וְעוֹשִׂין לָהּ קוֹרַת רוּחַ, ואם אין לה קורת רוח רק על ידי שחרור,
כופים את היורשים לשחררה. מַאי מַעֲמָא, מִצְוָה על הבנים לְקַיֵּים
את דִּבְרֵי אביהם הַמֵּת.
אָמַר אַמֵּימַר, הרב הַמַּפְקִיר את עַבְדּוֹ הכנעני, אוֹתוֹ עֶבֶד אֵין לוֹ
תִּקָּנָה – השטר לא יועיל להתירו בבת חורין. מַאי מַעֲמָא, גּוֹפֵיהּ לֹא
קָנֵי לֵיהּ – קנין הממון של האדון בעבד, פקע שהרי הפקירו,
אִיסּוּרָא הוּא דְּאֵיכָּא גַּבֵּיהּ – נשאר לרבו רק קנין האיסור שבגללו
העבד אסור בבת חורין, וְאִיסּוּרָא לֹא מָצֵי מַקְנֵי לֵיהּ – ואת קנין
האיסור לחוד אי אפשר להפקיע באמצעות שטר.
אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְאַמֵּימַר, וְהָאָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן המפקיר
עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור, וְכן אמר רַב חִיָּיא בַּר אַבִּין
אָמַר רַב אָחָא זֶה וְאָחָד זֶה – בין מפקיר עבדו ובין מקדישו עבדו, יָצָא
לְחֵירוּת וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר, ואתה אמרת שאין לו תקנה.

אָמַר לֵיהּ אמימר, הכוונה היא שהעבד צָרִיךְ – הוא אמנם זקוק
לשטר שחרור, וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה – אבל השטר לא יועיל.
אִיבָּא דְּאָמְרֵי – יש שאמרו שאָמַר אַמֵּימַר הרב הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ וּמֵת
הרב, אוֹתוֹ הָעֶבֶד אֵין לוֹ תַּקָּנָה – השטר שיתנו לו היורשים לא
יועיל להתירו בבת חורין. מַאי טַעְמָא, גּוֹפֵיהּ לֹא קָנֵי לֵיהּ – קנין
הממון כבר פקע שהרי הפקירו, אִיסּוּרָא הוּא דְּאֵיכָּא גַּבֵּיהּ – נשאר
אצל האדון רק קנין איסור, וְאִיסּוּרָא לְבֵיהּ לֹא מוֹרִית – וקנין
איסור אין אדם מוריש לבנו.
אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לַאֲמֵימַר, וְהָא כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר בשם רַבִּי
יוֹחָנָן, מי שאמר בשעת מיתתו, פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה,
כופים את היורשים לכתוב לה גט שחרור, הרי שאפשר להוריש
קנין איסור.
ענה אמימר דְּרַב דִּימִי – דברי רב דימי בשם רבי יוחנן טָעוּתָא הִיא,
וכמו שרבי אמי ורבי אסי הקשו לרבי יוחנן.
חוזר ואָמַר לֵיהּ רב אשי לאמימר, מַאי טָעוּתָא – מה היתה קושייתם
על רבי יוחנן דְּלֹא אֲמָרָהּ – שאביהם לא אמר בְּלָשׁוֹן שִׁחְרוּר, משמע
הָא אֲמָרָהּ בְּלָשׁוֹן שִׁחְרוּר כגון הרי את בת חורין, הָכִי נַמִּי – שכופים
את היורשים לכתוב לה שטר שחרור וחוזרת הקושיא על אמימר.
אָמַר לֵיהּ אמימר לרב אשי, אֲנָא כִּדְרַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה סְבִירָא לִי
– אני סובר כרב שמואל בר יהודה שרבי יוחנן לא אמר מימרא זו
כלל ואין לדייק מדבריו שאדם מוריש לבניו קנין איסור.
מעשה בהַהוּא דְּסַכְּרֻתָּא דְּעַבְדֵי – קרית עבדים של ישראלים,
דְּאוֹדַפַן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים – שמכרו את העבדים לעובדי כוכבים,
ובכך פקע שיעבודם מבעליהם, והיה חסר להם שטר שחרור. כָּלוּ
מָרְוָותָא בַּתְרֵאי – מתו אדוניהם האחרונים, כלומר הגויים שקנו
אותם וגם בעליהם הראשונים שמכרו אותם לגויים, אָתוּ לְקַמֵּיהּ
דְּרַבִּינָא – באו העבדים לפני רבינא שיתירם בבת ישראל, אָמַר לְהוּ
– רבינא לעבדים, זִילוּ אַהֲדְרוּ אִבְּנֵי מָרְוָותָא קַמָּאֵי – לכו וחפשו את
בני האדונים הראשונים, וְיִכְתְּבוּ לְכוּ גִּיטָּא דְּחֵרוּתָא – ובקשו מהם
שיכתבו ויתנו לכם שטר שחרור.
אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרַבִּינָא, וְהָאָמַר אַמֵּימַר הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ וּמֵת אוֹתוֹ
הָעֶבֶד אֵין לוֹ תַּקָּנָה, כיון שאין אדם מוריש לבניו את קנין האיסור,
ואיך יוכלו בני האדונים לכתוב שטר שחרור. אָמַר לְהוּ רבינא, אָנָא
כְּרַב דִּימִי סְבִירָא לִי – אני סובר כמו רב דימי שאמר בשם רבי יוחנן
שאדם מוריש קנין איסור לבניו.
אָמְרוּ לֵיהּ החכמים לרבינא, הלא דְּרַב דִּימִי – דברי רב דמי בשם
רבי יוחנן טָעוּתָא הִיא, וכמו שהקשו לו רבי אמי ורבי אסי. אָמַר
לְהוּ רבינא, מַאי טָעוּתָא – מה היתה קושייתם, דִּלְמָא אָמְרָה בְּלָשׁוֹן
שִׁחְרוּר, כי הוא רק אמר 'אל ישתעבדו בה', ואין זה לשון שחרור,
הָא אָמְרָהּ בְּלָשׁוֹן שִׁחְרוּר כגון הרי את בת חורין הָכִי נַמִּי שיכולים
הבנים לכתוב לו שטר שחרור. וְהִלְכְתָא – ונפסקה הלכה כְּרַבִּינָא
שקנין איסור עובר בירושה ולא כאמימר. מעשה בהַהוּא עַבְדָּא
דְּבֵי תְּרֵי – עבד כנעני של שני שותפים, קָם חַד מִינַּייְהוּ וְשַׁחְרֵיהּ
לְפַלְגֵּיהּ – קם אחד השותפים ושחרר את חלקו, ועתה העבד חציו
בן חורין. במקרה זה כופים את רבו וכותב לו שטר שחרור כדי
שיוכל לשאת בת ישראל, והעבד צריך לכתוב לאדון שטר חוב על
חצי דמיו, וכאשר ישתחרר ויהיה לו כסף, ישלם לו את החוב.
אָמַר אִידָךְ – אמר השותף השני, הַשְׁתָּא שָׁמְעֵי בֵּי רַבָּנָן – עכשיו
ישמעו חכמים ויכריחו אותי לשחררו, וּמַפְסְדִי לֵיהּ מִינַּאי – ויפסידו
לי את עבדי. אָזַל אַקְנְיֵיהּ לִבְנוֹ קָטָן – הלך והקנה את העבד לבנו
הקטן, מתוך הנחה שבית דין אינם יכולים לכוף קטן לשחרר עבד.
שָׁלְחֵהּ – שלח שאלה זו רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא,
כיצד לנהוג. שָׁלַח לֵיהּ רב פפא תשובה, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה – כשם שהוא
עשה שלא כדין ומנע מעבדו לישא בת חורין, כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ, גְּמוֹלוֹ
יָשִׁיב לוֹ בְּרֹאשׁוֹ – כך אנו נשיב לו כגמולו ונפעל בדרך כזו שהעבד
ישתחרר. אֲנָן קִים לָן בִּינּוֹקָא – אנו מכירים את הקטן דְּמִסְקְרָא
דְּעָתֵיהּ לְגַבֵּי זוּזֵי – שהוא מאד מחבב מטבעות כסף, מוֹקְמִינַן לֵיהּ
אַפּוֹטְרוֹפּוֹס – נעמיד לו אפוטרופוס כדי שידקדק היטב בשומת
העבד ויקבל עבורו מחיר טוב בשוק, לפי שהעבד צריך לכתוב
שטר חוב על חצי דמיו,

וּמְקַרְקֵשׁ לֵיהּ זוּזֵי – והעבד מקשקש ומרעיש לקטן במעט מעות כדי שיתפתה לשחררו, וְכָתַב לֵיהּ – לעבד, גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא עַל שְׁמֵיהּ – גט שחרור על שמו של הקטן, שזה נחשב שהוא שחרר את העבד.

הגמרא מביאה ברייתא שמבארת את הדין בכמה מלשונות השחרור: תָּנוּ רַבָּנָן בברייתא, הָאוֹמֵר 'עֶשִׂיתִי פְּלוֹנִי עַבְדִּי בֶּן חוֹרִין', או 'עבדי עָשׂוּי בֶּן חוֹרִין', או 'הֲרֵי הוּא בֶּן חוֹרִין', בכל אחד מלשונות אלו הֲרֵי הוּא בֶּן חוֹרִין. לקמן הגמרא מעמידה שהכוונה היא שהוא כותב לשונות אלו בשטר. אבל אם אמר 'אֲעֲשֶׂנּוּ בֶּן חוֹרִין' שזה לשון עתיד, רַבִּי אוֹמֵר, קָנָה העבד את עצמו להיות בן חורין, כיון שמשמעות הלשון היא שהאדון אומר שהוא יעשה את העבד בן חורין בשטר זה שהוא מוסר לו עתה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא קָנָה, שכיון שאמר בלשון עתיד, משמע מדבריו שהוא מתחייב לשחררו לאחר זמן, ולא בשטר שהוא מביא לו עתה אלא בשטר אחר, והוא עדיין לא נתן לו אותו, ולכן הוא לא קנה את עצמו.

הגמרא מבארת במה מדובר: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְכוּלָּן – כל הלשונות שהברייתא הביאה, מדובר שכתבן בִּשְׁטָר ומסרו לעבד, ולכן אם כתב 'עשיתי עבדי בן חורין' וכדומה, הרי זה לשון שטר שחרור, אולם אם כתב 'אעשנו בן חורין' בלשון עתיד, בזה נחלקו רבי וחכמים, לפי רבי הוא השתחרר כי כוונתו היא שיעשה העבד בן חורין בשטר זה, ולפי חכמים הוא לא השתחרר כי כוונתו היא לעשות את העבד בן חורין על ידי שטר אחר ולא בשטר זה, ואין זה שטר שחרור. אבל אם רק אמר אחד מלשונות אלו, אין בכך כלום ויכול האדון לחזור בו, לפי שאין עבד משתחרר באמירה בעלמא.

הגמרא מביאה ברייתא בדין דומה לגבי שדה: תָּנוּ רַבָּנָן בברייתא, הָאוֹמֵר 'נָתַתִּי שָׂדֶה פְּלוֹנִית לְפְלוֹנִי', או 'נְתוּנָה לְפְלוֹנִי', או 'הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ', בכל אחד מלשונות אלו הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ. אבל אם אמר 'אֶתְּנֶנָּה לְפְלוֹנִי', רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, קָנָה פלוני את השדה, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא קָנָה אותה.

הגמרא מבארת במה המדובר: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְכוּלָּן – כל הלשונות האלו שהברייתא הביאה, מדובר שכתבן בִּשְׁטָר ומסרו לאותו אדם, ולכן אם כתב 'נתתי שדה פלונית לפלוני' וכדומה, הרי זה לשון שטר מתנה, אבל אם כתב 'אתננה לפלוני', לפי רבי מאיר כוונתו שרוצה לתת לו את השדה בשטר זה, ולפי חכמים כוונתו שבעתיד הוא יתן לו אותה בשטר אחר ואין זה שטר מתנה. אבל אם רק אמר לשונות אלו, ולא כתבן, אין בכך כלום, לפי שאין שדה נמכרת באמירה בעלמא.

הגמרא מביאה ברייתא לגבי שחרור עבד ומכירת שדה: תָּנוּ רַבָּנָן בברייתא, הָאוֹמֵר עָשִׂיתִי פְּלוֹנִי עַבְדִּי בֶּן חוֹרִין, וְהוּא – העבד אוֹמֵר, לֹא עָשָׂאנִי, חַיִּישִׁינָן – חרשים אנו שֶׁמָּא יִזְכֶּה לוֹ האדון לעבד שטר שחרור עַל יְדֵי אדם אַחֵר ואמר לו שיזכה בשטר זה בשביל העבד, וכיון שהשחרור זכות הוא לו, זכין לו שלא בפניו, ויתכן שאין העבד יודע ששחררו, ולכן אנו מקבלים את דברי האדון והעבד משוחרר. אבל אם אמר האדון כָּתַבְתִּי שטר שחרור וְנָתַתִּי לוֹ – לעבד, וְהוּא – העבד אוֹמֵר, לֹא כָתַב לִי וְלֹא נָתַן לִי האדון שום שטר, הוֹאִיל דִּין – העבד כְּמֵאָה עֵדִים דָּמֵי, והוא נאמן לומר שלא השתחרר ויכול האדון להחזיק בו שוב אם ירצה, כי אנו אומרים שכנראה הוא טעה וסבר שהעבד קיבל את השטר, ובאמת אינו כן.

הָאוֹמֵר נָתַתִּי שָׂדֶה פְּלוֹנִית לְפְלוֹנִי, וְהוּא – מקבל המתנה אוֹמֵר לֹא נָתַן לִי – חרשים אנו שֶׁמָּא יִזְכֶּה לוֹ הנותן שטר מתנה עַל יְדֵי אדם אַחֵר ווה לא נודע לו, ולכן מקיימים את דברי הנותן. אבל אם אמר בעל השדה כָּתַבְתִּי שטר מתנה וְנָתַתִּי לוֹ – למקבל המתנה, וְהוּא אוֹמֵר לֹא כָתַב וְלֹא נָתַן לִי בעל השדה שום שטר, הוֹאִיל דִּין – המקבל כְּמֵאָה עֵדִים דָּמֵי, והוא נאמן לומר שלא קיבל, ויכול בעל השדה לחזור ולהחזיק בשדה אם ירצה, כי אנו אומרים שכנראה הוא טעה וסבר שנתן לו שטר ובאמת אינו כן.

הגמרא מביאה דיון של אמוראים מי זכאי בפירות: מִי אוֹכֵל פֵּירוֹת במקרה שהנותן אומר כתבתי ונתתי לו והמקבל מכחיש שקיבל, רַב חִסְדָּא אָמַר, נוֹתֵן אוֹכֵל פֵּירוֹת, כיון שאנו מאמינים למקבל שאומר שלא קיבל ואם כן השדה חוזרת לנותן, וְרַבָּה אָמַר, מְשַׁלְּשִׁין – מניחים בידו שליש נאמן אֶת הַפֵּירוֹת, ויהיו מונחים אצלו עד שיבוא אליהו. מסכמת הגמרא, וְלֹא פְלִיגִי – רב חסדא ורבה אינם חולקים, כי לא דברו באותו מקרה, אלא הָא – מה שאמר רב חסדא שהנותן אוכל פירות, מדובר בְּאַבָּא – דהיינו שמקבל המתנה עדיין בחיים ואומר לא קיבלתי, שאז מאמינים לו משום הודאת בעל דין והנותן יכול לאכול את הפירות, ואילו הָא – מה שאמר רבה שמשלשים את הפירות מדובר בְּבָרָא – דהיינו שהמקבל כבר מת ובנו אומר שאביו לא קיבל שדה זו, ואנו חוששים שמא יבואו עדים שמסרה לאביו והוא אינו יודע, ולפיכך משלשים את הפירות עד שיבוא אליהו.

משנה

המשנה מביאה עוד דינים בענין שחרור עבד כנעני: עֶבֶד כנעני שֶׁעָשָׂאוֹ רַבּוֹ אַפּוֹתִיקִי לְאַחֵרִים – שהאדון לוה כסף ושיעבד את העבד למלוה, שאמר לו אם לא אפרע לך ממקום אחר תגבה את העבד, וְשִׁחְרְרוֹ לאחר מכן, שׁוֹרַת הַדִּין היא שֵׁאֵין הָעֶבֶד חַיָּיב כְּלוּם, אֶלָּא מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם תקנו חכמים שכּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין על ידי שכותב לו שטר שחרור, וְהעבד כּוֹתֵב שֶׁטַר חוב עַל דָּמָיו שמתחייב לשלמם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, העבד אֵינוֹ כּוֹתֵב את השטר אֶלָּא הַמְשַׁחְרֵר כותבו והוא צריך לשלם אחר כך את שווי העבד.

הגמרא תפרש את דברי המשנה כולה, מיהו ששחרר, למי אין העבד חייב כלום, מיהו שכופין אותו לעשות את העבד בן חורין, למי העבד כותב שטר על דמיו, ומפני מה תקנו את כל זה.

גמרא

שנינו במשנה, שֶׁעֶבֶד שֶׁעָשָׂאוֹ רַבּוֹ אַפּוֹתִיקִי וְשִׁיחְרְרוֹ, מצד הדין הוא לא חייב כלום, אלא שמפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין.

הגמרא באה לבאר את המשנה: שואלת הגמרא, מִי שִׁחְרְרוֹ לעבד זה. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב, כוונת המשנה היא שֶׁרַבּוֹ רְאשׁוֹן שחררו, והמשנה מתפרשת כך, עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחר, ולאחר מכן שחררו, שׁוֹרַת הַדִּין היא שֵׁאֵין הָעֶבֶד חַיָּיב כְּלוּם לְרַבּוֹ שֶׁנִּי שנעשה לו אפותיקי, ואין הוא יכול לגבות את חובו מן העבד, והטעם לכך הוא, היות ואין גופו קנוי למלוה אלא רק משועבד לו, והשחרור מוציא מידי השיעבוד בְּדָרְבָּא, דְּאָמַר רָבָא, הֶקְדֵּשׁ, חָמֵץ וְשִׁחְרוּר – אדם ששיעבד את שורו למלוה, ולאחר מכן הקדישו לקרבן, או ששיעבד את חמצו למלוה גוי ולא משכנו אצלו, והגיע חג הפסח וחל עליו איסור חמץ, או ששיעבד את עבדו למלוה ולאחר מכן הוציאו לחירות, כל המקרים האלו מַפְקִיעִין מִידֵי הַשִּׁעְבּוּד של המלוה, ולכן לגבי הקדש השור קדוש והוא לא משועבד, וכן לגבי חמץ חל על זה האיסור וזה לא משועבד לגוי, אלא זה נחשב לחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח שהוא אסור בהנאה, וכן לגבי שיעבוד העבד חל השחרור ואין העבד משועבד, ורואים שרבא סובר שהשחרור מפקיע מידי השיעבוד. ממשיך רב ומבאר, אֶלָּא שמִּפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם שאנו חוששים שֶׁמָּא יִמְצָאנוּ המלוה את העבד בַּשּׁוּק